Hallituksen esitys sisältää tarkistuksia Maanmittauslaitoksen toimialaan, tehtäviin, organisaatioon ja muuhun toimintaan liittyvään lakitasoiseen säätelyyn. Maanmittauslaitoksen toiminnan kehittäminen ja tehostaminen on ajankohtaista ja kiitettävää myös kuntien näkökulmasta. On perusteltua luopua tarpeettomista tehtävistä digitalisaation myötä verkottuvassa yhteiskunnassa. Ominaista digitalisoituvalle yhteiskunnalle on siirtyminen käyttämään ajantasaista tietoa suoraan alkuperäisen tuottajan prosesseista erikseen koottavien kopiorekisterien asemasta.

Esitettyyn uudistukseen sisältyy laitokselle kirjattuja tehtäviä, joita tulisi tarkentaa sen varmistamiseksi, että kuntien, yritysten ja maanmittauslaitoksen välinen työnjako ja yhteistyö digitalisoituvassa yhteiskunnassa on jatkossakin selkeä ja kunnioittaa eri osapuolten oikeuksia ja omaisuuden suojaa. Toimiva verkosto on aina myös ekosysteemi, jossa kustannukset ja tuotot kohtaavat samassa budjetissa. Ekosysteemissä kunkin tiedontuottajan julkaisemaan tietovirtaan kytketyt lisäarvopalvelut tuottavat taloudellista hyötyä. Hyöty kuuluu oikeutetusti tiedon tuottajalle itselleen.

Voimaan tullut EU:n tietosuoja-asetus (GDPR), PSI (Public Sector Information)- direktiivi ja niiden käyttöönottoa tarkentava kansallinen tiedonhallintalaki tulevat ohjaamaan muutosta digitalisoituvassa ja verkottuvassa yhteiskunnassa. Keskeinen lähtökohta on laajentuvan digitallisen henkilötiedon hallittu käyttö myös viranomaisten keskinäisessä toiminnassa. Toiselle viranomaiselle luovutetaan tietoja ainoastaan sen lakisääteiseen viranomaistehtävään. Viranomainen ei voi luovuttaa viranomaistehtäväänsä varten toiselta viranomaiselta saatua tietoa muutoin edelleen.

Hallituksen esityksessä maanmittauslaitokselle on kirjattu uutena tehtävänä ”2§… 4) huolehtia tarvittavien rekisterien ylläpitämisestä”. Minkä rekisterien? Kenen hallussa olevista tiedoista? Tulisiko maanmittauslaitoksen omalla päätöksellään tai säädöstasoisella päätöksellä saada oikeus ottaa hallintaansa kuntien perustuslain suojaamaa tieto-omaisuutta ja jakaa sitä edelleen päättämillään ehdoilla? Maanmittauslaitoksen rekisterinpitotehtävää koskevaa säädöstä tulisi tarkentaa siten, että laitos voi pitää rekisteriä tiedoista, joiden osalta se itse on alkuperäinen tiedon tuottaja tai tiedon tuottaja on muu valtionhallinnon toimija. Tämä tarkennus tulisi olla vähintään hallituksen esityksen perusteluissa.

Koska toimintaympäristö on muuttunut digitaalista tietoa ajantasaisena koneluettavana tietovirtana julkaisevien prosessien verkostoksi, ei ole enää perusteltua koota valtionhallintoon kopiorekistereitä kuten erillistä osoiterekisteriä tai maankäytönpäätösrekisteriä kuntien tuottamista tiedoista. Kunnat julkaisevat em. tietoja suoraan loppukäyttäjälle koneluettavana ajantasaisena tietona jo nyt (www.kuntatietopalvelu.fi). Uusien kopiorekisterien perustaminen valtionhallintoon koottavista kuntien tiedoista on iso virheinvestointi ja vastoin nykyisen kuten edellisenkin hallituksen linjauksia.

Digitalisaation myötä tiedosta ja tiedonhallinnasta on tullut yhteiskunnan keskeinen omaisuuserä. Rakennetun ympäristön tietovarannot koostuvat valtaosin viranomaistoiminnassa kuntin hallintaan. Rakennetun ympäristön tiedonhallinta on kuntien keskeinen omaisuuserä. Kunnilla on perustuslain turvaama oikeus sekä verotuksella että muulla rahoituksella hankkimaansa omaisuuteen. Tätä ei tulisi voida asettaa kyseenalaiseksi laki- eikä asetustasoisella päätöksellä myöskään kuntien tieto-omaisuuden osalta.

Kansallista tietopolitiikkaa linjataan parhaillaan. PSI- direktiivin mukaan yhteiskunnan tietohuollon varmistamiseksi alkuperäiselle tiedontuottajalle tulee maksaa tarvittava korvaus tietojen luovuttamisesta. PSI-direktiivi linjaa myös tarpeen julkaista erikseen nimettyjä tietovarantoja maksutta käyttöön yhteiskunnassa. Koska rakennetun ympäristön tiedot syntyvät kuntien prosesseissa, vastuu ao. tietojen julkaisemisesta ajantasaisena loppukäyttäjille on kunnilla itsellään. Maanmittauslaitoksella ei tule jatkossakaan olla oikeutta luovuttaa kunnilta saamiaan tietoja edelleen maksutta, jos kunnat tietoja luovuttaessaan perivät maksuja.

Vain marginaalinen osa tiedoista kerätään enää erikseen tietoa synnyttävien toimintaprosessien ulkopuolella. Yhteisiä prosessien laadunhallinnan pelisääntöjä tarvitaan. Tiedon laatu kunnostetaan ja pidetään kunnossa jo alkuperäisessä kunnan prosessissa yritysten toimittamilla ratkaisuilla ennen tiedon julkaisemista, ei siirtämällä tietoja valtionhallintoon kopiorekisteriin yhtenäistettäväksi.

Kunnat ja Kuntaliitto ovat perustaneet yhteisen KuntaTietoPalvelun (www.kuntatietopalvelu.fi ), joka julkaisee eri kuntien tuottamat rakennetun ympäristön tiedot suoraan loppukäyttäjille koneluettavana ja ajantasaisena yhdestä palvelusta. Palvelun toiminta rahoitetaan perimällä kuntien päätösten mukaisia palvelumaksuja Palvelun verkkokaupassa. Kunnan julkaisemia tietoja voi katsella myös älypuhelimessa. Tietojen käyttöön saaminen edellyttää EU:n tietosuoja-asetuksen ehtojen noudattamista. Kuntasäätiö tukee kannustinpalkkiolla pieniä kuntia rajapintojen avaamisessa Palveluun. Tavoitteena on, että tämän vuoden lopussa yhteensä 200 kuntaa on mukana Palvelussa ja kaikki kunnat julkaisevat Palvelussa keskeiset rakennetun ympäristön tiedot vuoteen 2020 mennessä. Esimerkiksi Kemiönsaaren kunta julkaisee ensimmäisenä kuntana koneluettavaa yleiskaavatietoa Palvelussa.